

POSTANOWIENIE

Poznań, dnia 10 maja 2019 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Rafał Kubiak

Sędziowie: SSO Danuta Silska

SSR del. Katarzyna Sokólska (spr.)

Protokolant: p.o. stażysty Lidia Grabowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 10 maja 2019 r.

sprawy z wniosku M. R.

przy udziale I. R.

o podział majątku wspólnego

na skutek apelacji wniesionych przez uczestniczkę postępowania

od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Złotowie z dnia 29 maja 2018 r. oraz od postanowienia Sadu Rejonowego w Złotowie z dnia 23 października 2018 r.

sygn. akt I Ns 1126/16

postanawia:

I. odrzucić apelację od postanowienia wstępnego z dnia 29 maja 2018 r.;

II. uchylić zaskarżone postanowienia z dnia 23 października 2018 r., znieść postępowanie przed Sądem Rejonowym w Złotowie od dnia 20 czerwca 2018 r. i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu w Złotowie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Danuta Silska Rafał Kubiak Katarzyna Sokólska

UZASADNIENIE

We wniosku złożonym w dniu 14 grudnia 2016 r. do Sądu Rejonowego w Złotowie wnioskodawca M. R. wniósł o:

1. ustalenie, że w skład majątku wspólnego wnioskodawcy M. R. i uczestniczki postępowania I. R. wchodzi nieruchomość – mieszkanie w budynku wielorodzinnym o pow. 55 m⁽²⁾, położone w L. (...) gm. O., działka nr (...), KW nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej wynoszącym 2500/10000 części;
2. dokonanie podziału majątku wspólnego przez przyznanie ww. nieruchomości na rzecz wnioskodawcy, bez obowiązku spłaty na rzecz uczestniczki postępowania;
3. zwolnienie wnioskodawcy z kosztów postępowania sądowego w całości;

4. ustanowienie dla uczestniczki postępowania kuratora do doręczeń.

W uzasadnieniu wniosku wnioskodawca przedstawił do rozliczenia poniesione przez niego koszty związane z utrzymaniem nieruchomości wspólnej w okresie od 1 stycznia 2005 r. do 31 października 2016 r. w kwocie 24.600 zł, koszty związane z opłatami stałymi związanymi z dostawą energii elektrycznej w tym okresie w kwocie 3.000 zł i dostawą gazu w kwocie 1.200 zł oraz koszty remontu mieszkania przeprowadzonego po rozwodzie w kwocie 21.714 zł.

Uzasadniając wniosek o ustanowienie dla uczestniczki kuratora dla doręczeń, wnioskodawca wyjaśnił, że Komornikowi nie udało się w 2016 r. ustalić aktualnego miejsca pobytu uczestniczki postępowania i korespondencję dla I. R. kieruje na adres pełnomocnika do doręczeń – pani D. J. (ul. (...)-(...) O.).

Postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2017 r. Sąd Rejonowy zwolnił wnioskodawcę do kosztów sądowych w całości.

Zarządzeniem Przewodniczącego z dnia 22 czerwca 2017 r. ustanowiono dla uczestniczki I. R., której miejsce pobytu nie jest znane, kuratora procesowego w osobie pracownika sądu A. S., zarządzono publiczne ogłoszenie o ustanowieniu kuratora w budynku sądowym lokalu Urzędu Miasta i Gminy O. z oznaczeniem sprawy i jej przedmiotu oraz uzależniono skuteczność doręczenia kuratorowi pozwu od upływu 4 tygodni od chwili wywieszenia obwieszczenia.

Na rozprawie w dniu 17 kwietnia 2018 r. wnioskodawca podtrzymał wniosek, a kurator uczestniczki oświadczył, że wnosi o zasądzenie spłaty na rzecz uczestniczki, po ustaleniu wartości majątku wspólnego (k. 97).

W piśmie z dnia 20 kwietnia 2018 r. wnioskodawca wniósł dodatkowo o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym stron i ustalenie, że udział wnioskodawcy w majątku wspólnym wynosi 95%, a udział uczestniczki postępowania 5%. Odpis tego pisma doręczono kuratorowi uczestniczki na rozprawie w dniu 29 maja 2018 r. Kurator oświadczył, że spłata na rzecz uczestniczki powinna nastąpić wg udziałów po 1/2 (k. 107-107v).

Postanowieniem wstępnym z dnia 29 maja 2018 r. Sąd Rejonowy w Złotowie w sprawie o sygn. akt I Ns 1126/16 ustalił, że udział w majątku wspólnym wnioskodawcy M. R. wynosi 95%, a uczestniczki I. R. 5% (k. 108). Postanowienia tego nie zaskarżyli wnioskodawca, ani kurator uczestniczki.

W piśmie procesowym z dnia 24 września 2018 r. kurator uczestniczki A. S. wniosła o zasądzenie na rzecz uczestniczki I. R. spłaty w wysokości 5% wartości majątku wspólnego, zgodnie z postanowieniem Sądu z dnia 29 maja 2018 r. (k. 144).

Postanowieniem z dnia 23 października 2018 r. Sąd Rejonowy w Złotowie:

1. ustalił, że w skład majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową istniejącą między wnioskodawcą M. R. a uczestniczką I. R. do chwili rozwiązania ich małżeństwa prawomocnym wyrokiem z dnia 20.12.2004 r. wydanym przez Sąd Okręgowy w P.w sprawie XIV C 773/04 wchodzi prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w L. (...), dla którego prowadzona jest księga wieczysta (...) o wartości 46.000 zł,
2. dokonał podziału majątku wspólnego i zniesienia współwłasności nieruchomości opisanej w pkt 1 postanowienia w ten sposób, że przyznał ją na własność wnioskodawcy M. R.,
3. zasądził od wnioskodawcy M. R. na rzecz I. R. 2.300,00 zł tytułem wyrównania udziału w majątku wspólnym,
4. zasądził od uczestniczki I. R. na rzecz wnioskodawcy M. R. kwotę 8.755,35 zł tytułem zwrotu nakładów na majątek wspólny poniesiony przez wnioskodawcę,
5. nie obciążył wnioskodawcy i uczestniczki kosztami postępowania poniesionymi tymczasowo przez Skarb Państwa.

Jako podstawę swego rozstrzygnięcia Sąd I instancji powołał następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

I. R. (z domu S.) i M. R. zawarli związek małżeński w dniu 25 grudnia 1995 r. przez kierownika Urzędu Stanu Cywilnego w O.. Z małżeństwa tego strony mają dwóch synów: T. (ur. (...)) i K. (ur. (...)).

Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2004 r., w sprawie o sygn., XIV C 773/04 Sąd Okręgowy w P. rozwiązał małżeństwo stron przez rozwód bez orzekania o winie. Wyrok uprawomocnił się dnia 11 stycznia 2005 r.

I. R. i M. R. są współwłaścicielami lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym o pow. 55,00 m⁽²⁾ położonego w L. (...) gm. O., działka nr (...), księga wieczysta (...), składającego się z dwóch pokoi, kuchni, łazienki z WC, spiżarni i przedpokoju, z udziałem do 2500/10000 części w działce nr (...) oraz z udziałem do 2500/10000 w częściach wspólnych budynku.

I. R. w trakcie trwania związku małżeńskiego nie współuczestniczyła w kosztach zakupu mieszkania. W czasie trwania małżeństwa dopiero po zakupie mieszkania uczestniczka podjęła pracę i pracowała zaledwie kilka miesięcy z przerwami. Rodzinę utrzymywał M. R.. Uczestniczka nie partycypowała także w kosztach utrzymania rodziny, jak również nie interesowała się domem oraz wychowaniem wspólnych dzieci stron. I. R. opuściła rodzinę i wyprowadziła się jeszcze przed uzyskaniem rozwodu, w związku z czym byli małżonkowie nie utrzymują ze sobą jakichkolwiek kontaktów, nie jest również znane miejsce pobytu uczestniczki.

I. R. nie płaciła zasądzonych alimentów na rzecz dzieci, dlatego też wypłatę tych świadczeń przejął Ośrodek Pomocy (...), który w następstwie powyższego zainicjował postępowanie egzekucyjne przeciwko uczestniczce. Wszczęto również przeciwko uczestniczce postępowanie administracyjne o wymeldowanie z pobytu stałego.

Po rozwodzie wnioskodawca na własny koszt wyremontował mieszkanie nabyte w trakcie trwania związku małżeńskiego, w tym zainstalował centralne ogrzewanie, dokonał naprawy instalacji elektrycznej, zamontował nowe drzwi. Wyłącznie wnioskodawca od chwili rozwodu ponosi wszelkie koszty związane z utrzymaniem nieruchomości objętej współwłasnością z I. R.. W tym zakresie wnioskodawca wydatkował kwotę 17.510,70 zł. W ramach tych wydatków wnioskodawca zakupił drzwi wraz z osprzętem, materiały do remontu instalacji elektrycznej, materiały do malowania, materiały do centralnego ogrzewania, w tym kocioł.

Wartość rynkowa lokalu mieszkalnego położonego w L. (...), gm. O. wynosi 46.000,00 zł.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie przedłożonych dowodów z dokumentów, zeznań wnioskodawcy M. R., zeznań świadków W. M. i E. S.. Sąd, oceniając wszystkie dowody, kierował się regułą opisaną w przepisie art. 233 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału.

Dowody z dokumentów w postaci wyroku rozwodowego, aktu notarialnego, decyzji administracyjnej, pisma komornika, świadectw pracy, faktur obrazujących wydatki związane z remontem lokalu mieszkalnego poniesione przez wnioskodawcę Sąd uznał za wiarygodne w całości, albowiem w toku postępowania nie ujawniła się jakkolwiek okoliczność implikująca wątpliwości co do ich autentyczności bądź prawdziwości zawartych w nich treści. Ponadto strony postępowania dokumentów tych nie kwestionowały.

Sąd dał wiarę zeznaniom wnioskodawcy M. R., który opisał okoliczności związane z zakupem mieszkania, uzyskaniem rozwodu, utrzymywaniem rodziny, a także związane z poczynionymi nakładami na lokal mieszkalny będący współwłasnością wnioskodawcy i uczestniczki. Zeznania powoda korespondują również z zeznaniami świadków W. M., E. S. oraz przedłożonymi dokumentami.

Podobnie na wiarę zasługiwały, w ocenie Sądu Rejonowego, zeznania świadków W. M. i E. S., które swoimi zeznaniami potwierdziły zeznania wnioskodawcy. Podawane przez niego informacje odpowiadają dowodom z dokumentów, dając wraz z nimi obraz stanu faktycznego sprawy.

W zakresie ustalenia wartości nieruchomości Sąd odwołał się do stanowiska wyrażonego w opinii biegłej sądowej z dziedziny wyceny nieruchomości. Opinia ta wydana została po przeprowadzeniu analizy dokumentacji zawartej w aktach niniejszej sprawy oraz po dokonaniu oględzin nieruchomości, odpowiada w sposób wyczerpujący na postawione w tezie dowodowej pytanie oraz zawiera logiczne uzasadnienie stanowiska biegłej. Sąd uznał sporządzoną w sprawie opinię za w pełni wiarygodną, albowiem biegła jest osobą postronną, a jej kwalifikacje w połączeniu z treścią opinii (sformułowaną w sposób zgodny z zasadami logicznego myślenia, doświadczenia życiowego i wiedzy powszechnej) stanowią gwarancję prawidłowości dokonanych ustaleń. Sąd wskazuje, że żadna ze stron nie domagała się sporządzenia pisemnej opinii uzupełniającej ani przesłuchania biegłej w czasie posiedzenia, zatem należało przyjąć, że strony zgodnie zaakceptowały ustalenia opinii.(...)

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd powołał art. 567 § 1 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd rozstrzyga także o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o tym, jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego lub odwrotnie podlegają zwrotowi. Zakres kognicji Sądu w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami określa przepis art. 567 § 3 k.p.c., który do postępowania tego nakazuje odpowiednio stosować przepisy o dziale spadku, a wśród nich art. 684 k.p.c., nakładający na Sąd obowiązek ustalenia składu i wartości spadku ulegającego podziałowi (odpowiednio majątku wspólnego ulegającego podziałowi).

Sąd pokreślił, że jego rolą w niniejszym postępowaniu było ustalenie składu i wartości majątku wspólnego stron oraz dokonanie jego podziału zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W ocenie Sądu Rejonowego, do majątku wspólnego stron należało zaliczyć składniki majątkowe nabyte przez strony w czasie trwania wspólności majątkowej, tj. w okresie od 25 grudnia 1995 r. (data zawarcia związku małżeńskiego) do dnia 10 stycznia 2005 r. (data uprawomocnienia się wyroku rozwodowego).

O tym, które składniki majątku wchodziły w skład majątku wspólnego, a które w skład majątku osobistego małżonków, decydują przepisy art. 31 i następne Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

W myśl art. 31 § 1 krio z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. Zgodnie natomiast z art. 33 pkt 1, 2 i 10 krio do majątku osobistego każdego z małżonków należą: przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej, przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba, że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił oraz przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

W związku z powyższym Sąd Rejonowy w pkt 1 postanowienia ustalił, że w skład majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową wchodzi: prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w L. (...) dla którego prowadzona jest księga wieczysta (...) o wartości 46.000,00 zł.

W dalszej kolejności Sąd powołał art. 567 § 3 k.p.c., który do postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami nakazuje odpowiednio stosować przepisy o dziale spadku, które z kolei – zgodnie z przepisem art. 688 k.p.c. – odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów o zniesieniu współwłasności, co odnosi się również do przepisów prawa materialnego, podstawę rozstrzygnięcia działowego stanowił przepis art. 212 k.c.

Stosownie do przepisu art. 212 § 1 k.c. jeżeli zniesienie współwłasności następuje na mocy orzeczenia sądu, wartość poszczególnych udziałów może być wyrównana przez dopłaty pieniężne. Przy podziale gruntu sąd może obciążyć poszczególne części potrzebnymi służebnościami gruntowymi. Rzecz, która nie daje się podzielić, może być przyznana

stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego (§ 2). Jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie sąd na wniosek dłużnika może odroczyć termin zapłaty rat już wymagalnych (§ 3).

W następstwie analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego Sąd Rejonowy uznał, że na uwzględnienie zasługuje żądanie wnioskodawcy M. R. przyznania mu - w wyniku podziału majątku po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami - na wyłączoną własność nieruchomości lokalowej. Sąd uznał bowiem, że nieruchomość ta ze względu na konstrukcję stanowi rzecz, która nie daje się podzielić, w związku z czym należało przyznać ją jednemu z byłych małżonków, obciążając go obowiązkiem spłaty drugiego. Sąd dokonał podziału majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową w sposób odpowiadający z jednej strony woli stron i istniejącemu stanowi rzeczy. Sąd uznał bowiem, że skoro wnioskodawczyni w toku postępowania nie wyraziła woli nabycia nieruchomości na wyłączną własność, wyprowadziła się z niej, nie wykazując zainteresowania wspólnym lokalem, natomiast wnioskodawca od lat w nim zamieszkuje i nie dysponuje żadną inną nieruchomością, to zasadnym jest przyznanie lokalu na wyłączną własność wnioskodawcy.

Sąd wskazał, że konsekwencją przyznania nieruchomości wnioskodawcy było nałożenie na niego obowiązku dokonania spłaty udziału uczestnicze w majątku wspólnym poprzez zapłatę na jej rzecz 5% wartości nieruchomości, zgodnie z postanowieniem wstępnym wydanym dnia 29 maja 2018 r., w którym ustalono, że udział w majątku wspólnym wnioskodawcy wynosi 95%, a uczestniczki 5% tj. kwoty 2.300,00 zł, o czym orzeczono w pkt 3 postanowienia.

Zgodnie z przepisem art. 45 § 1 k.r.o. każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności.

Zakres wydatków i nakładów poczynionych po ustaniu wspólności majątkowej podlegających zwrotowi został ustalony przez Sąd na podstawie przedłożonych dowodów dokumentujących poniesienie określonych wydatków i pozwalających ustalić ich wysokość. Dotyczy to w szczególności wydatków na dokonanie remontu lokalu mieszkalnego. Wnioskodawca przedłożył faktury dokumentujące poniesienie wydatków związanych z remontem lokalu mieszkalnego na łączną kwotę 17.510,70 zł. W pozostałym zakresie wnioskodawca nie udowodnił jakie rzeczywiście poniósł koszty utrzymania lokalu. Na powyższe wnioskodawca nie przedstawił jakichkolwiek dowodów. Ponadto należy wskazać, że koszty utrzymania lokalu związane z korzystaniem z niego przez wnioskodawcę nie mieszczą się w katalogu nakładów na rzecz podlegających rozliczeniu. Są to bowiem koszty związane jedynie z utrzymaniem się samego wnioskodawcy w spornym lokalu mieszkalnym.

Sąd Rejonowy podkreślił, że w zakresie roszczeń dotyczących zwrotu nakładów i wydatków ciężar dowodu (odmiennie niż przy ustalaniu składu i wartości majątku) obciąża tą stronę, która zgłasza roszczenia i twierdzi, że poniosła wydatki w określonej wysokości.

Biorąc pod uwagę twierdzenia stron i przedłożone dowody Sąd ustalił wysokość nakładów podlegających zwrotowi. W pkt 4 postanowienia Sąd zasądził od uczestniczki I. R. na rzecz wnioskodawcy M. R. 8.755,35 zł tytułem połowy nakładów dokonanych przez wnioskodawcę z majątku osobistego na majątek wspólny.

Odnosząc się do kosztów niniejszego postępowania Sąd wskazał, że stosownie do przepisu art. 83 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jeżeli przepisy przewidują obowiązek działania i dokonywania czynności połączonej z wydatkami z urzędu, sąd zarządzi dokonanie tej czynności, a kwotę potrzebną na ich pokrycie wykląda tymczasowo Skarb Państwa. W orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb

Państwa wydatkach, stosując przepisy art. 113 tej ustawy, który pozwala m.in. na obciążenie kosztami strony, której czynność spowodowała ich powstanie.

W realiach niniejszej sprawy Sąd Rejonowy nie obciążył wnioskodawcy i uczestniczki kosztami wyłożonymi tymczasowo przez Skarb Państwa na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

W dniu 30 października 2018 r. kurator uczestniczki A. S. złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z dnia 23 października 2018 r. (k. 159).

W dniu 6 listopada 2018 r. uczestniczka postępowania I. R. reprezentowana przez pełnomocnika adw. A. K. wniosła o sporządzenie i wysłanie na adres kancelarii wszystkich pism wnioskodawcy, postanowienia o ustanowieniu kuratora, protokołów rozpraw i opinii biegłych sporządzonych w sprawie (k. 169-172). Nadto wniosła o zwolnienie kuratora ustanowionego dla uczestniczki z pełnionej funkcji w związku z ustaniem przyczyny stanowiącej podstawę jego ustanowienia. Jednocześnie podtrzymała złożony przez kuratora wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z dnia 23 października 2018 r. i doręczenie odpisu tego postanowienia wraz z uzasadnieniem.

Zarządzeniem Przewodniczącego z dnia 23 listopada 2018 r. zwolniono A. S. od udziału w sprawie w charakterze kuratora dla nieznaney z miejsca pobytu uczestniczki I. R. (k. 173).

Odpis postanowienia z dnia 23 października 2018 r. wraz z uzasadnieniem doręczono kuratorowi uczestniczki w dniu 26 listopada 2018 r. (k. 168) oraz pełnomocnikowi uczestniczki w dniu 26 listopada 2018 r. (k. 180).

W dniu 10 grudnia 2018 r. uczestniczka postępowania wniosła apelacje:

a) ***od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Złotowie z dnia 29 maja 2018 r.***

b) ***od postanowienia Sądu Rejonowego w Złotowie z dnia 23 października 2018 r.***

Uczestniczka zaskarżyła oba ww. postanowienia w całości i wniosła o uchylenie postanowienia wstępnego z dnia 29 maja 2018 r. oraz o uchylenie postanowienia z dnia 23 października 2018 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania a nadto o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

Zaskarżonym postanowieniom zarzuciła naruszenie art. 379 pkt 5 k.p.c. skutkujące nieważnością postępowania poprzez ustanowienie kuratora bez należytego uprawdopodobnienia, że miejscu pobytu uczestniczki nie jest znane, na ograniczeniu roli kuratora do odbioru korespondencji kierowanej do uczestniczki, na uniemożliwieniu osobistego udziału uczestniczki w postępowaniu wskutek nie realizowania przez kuratora podstawowego obowiązku jakim jest podejmowanie poszukiwań tej osoby, w celu ustalenia jej miejsca pobytu i poinformowania jej o stanie spraw.

W uzasadnieniu apelacji uczestniczka podniosła, że wnioskodawca celowo i świadomie zataił fakt, iż on jak i wspólne dzieci stron mają stały kontakt z uczestniczką i bez trudu mógł ustalić jej adres zamieszkania.

W odpowiedzi na apelacje wnioskodawca wniósł o ich oddalenie w całości (k. 206-207).

Sąd Okręgowy, zważył co następuje:

Apelacja uczestniczki od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Złotowie z dnia 29 maja 2018 r. podlegała odrzuceniu, gdyż została wniesiona po terminie.

Zgodnie z art. 518 zd. 1 k.p.c. od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja. W myśl art. 369 § 1 k.p.c. apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. Zgodnie z art. 369 § 2 k.p.c. jeżeli strona

nie zgłosiła wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do zgłoszenia takiego wniosku. Zgodnie z art. 369 § 3 k.p.c. termin, o którym mowa w § 1 i 2, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim wypadku sąd ten niezwłocznie przesyła apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok. Przepis art. 369 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym z mocy art. 13 § 2 k.p.c.

Zgodnie z art. 370 k.p.c. Sąd pierwszej instancji odrzuci na posiedzeniu niejawnym apelację wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie uzupełniła w wyznaczonym terminie. W myśl art. 373 k.p.c. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy postanowienie wstępne zostało wydane w dniu 29 maja 2018 r., po przeprowadzeniu rozprawy, w której udział wzięli wnioskodawca i kurator procesowy uczestniczki postępowania. Postanowienie to zostało ogłoszone przez Przewodniczącego w obecności wnioskodawcy i kuratora. Uczestniczka I. R. była wówczas reprezentowana przez kuratora procesowego w osobie pracownika Sądu A. S., ustanowionego zarządzeniem Przewodniczącego z dnia 22 czerwca 2017 r. A. S. została zwolniona z funkcji kuratora dopiero zarządzeniem Przewodniczącego z dnia 23 listopada 2018 r. Kurator uczestniczki nie złożył wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia wstępnego z dnia 29 maja 2018 r. i doręczenie tego postanowienia wraz z uzasadnieniem. Kurator nie zaskarżył postanowienia wstępnego apelacją. Termin do wniesienia apelacji od postanowienia wstępnego upłynął dla uczestniczki postępowania z dniem 19 czerwca 2018 r. W związku z powyższym apelacja uczestniczki od postanowienia wstępnego złożona dnia 10 grudnia 2018 r. została wniesiona po upływie ustawowego terminu, a w konsekwencji podlegała odrzuceniu. Dla oceny zachowania terminu do wniesienia apelacji od postanowienia wstępnego w okolicznościach niniejszej sprawy bez znaczenia pozostaje, w jakiej dacie uczestniczka dowiedziała się o wydaniu postanowienia wstępnego.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na podstawie art. 373 k.p.c. w zw. z art. 370 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. odrzucił apelację uczestniczki od postanowienia wstępnego z dnia 29 maja 2018 r. (pkt I. postanowienia).

Apelacja uczestniczki od postanowienia końcowego z dnia 23 października 2018 r. zasługiwała na uwzględnienie. Sąd Okręgowy podzielił zarzut apelującej, zgodnie z którym zachodzi nieważność postępowania z powodu pozbawienia uczestniczki możliwości obrony jej praw.

Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak pod uwagę nieważność postępowania. W myśl art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw.

W literaturze i orzecznictwie przyjmuje się, że rozpoznanie sprawy z udziałem kuratora, który został nieprawidłowo lub bezzasadnie ustanowiony, z reguły będzie prowadzić do nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony, za którą bezzasadnie działał kurator, możliwości obrony swych praw (por. wyrok SN z 10 kwietnia 1978 r., III CRN 40/78, OSNCP 1978 nr 12, poz. 236; postanowienie SN z 8 kwietnia 1998 r., III CKU 12/98; postanowienie SN z 26 lutego 2002 r., I CKN 504/00; postanowienie SN z 12 lipca 2018 r., III CZ 13/18).

W przedmiotowej sprawie nastąpiło ustanowienie kuratora dla uczestniczki postępowania z naruszeniem art. 143 i 144 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 510 § 2 k.p.c. Zgodnie z art. 144 § 1 k.p.c. Przewodniczący ustanowi kuratora, jeżeli wnioskodawca uprawdopodobni, że miejsce pobytu strony nie jest znane. W sprawach o roszczenia alimentacyjne, jak również w sprawach o ustalenie pochodzenia dziecka i o związane z tym roszczenia, przewodniczący przed ustanowieniem kuratora przeprowadzi stosowne dochodzenie w celu ustalenia miejsca zamieszkania lub pobytu pozwanego. Zgodnie z art. 510 § 2 k.p.c. jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby

wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu.

W orzecznictwie SN podkreśla się, że nałożenie obowiązku działania z urzędu powoduje, iż przewodniczący lub skład orzekający przed ustanowieniem kuratora powinien przeprowadzić stosowne dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu osoby zainteresowanej (por. postanowienie SN z 26 lutego 2002 r., I CKN 504/00). Podkreśla się także, że nie jest wystarczające dla stwierdzenia, że miejsce pobytu danej osoby nie jest znane, gdy miejsca tego nie zna tylko żądający ustanowienia kuratora; konieczne jest, aby miejsce pobytu danej osoby nie było ogólnie znane, a przynajmniej kręgowi osób, które zazwyczaj o pobycie tej osoby są lub powinny być poinformowane - krewni, powinowaci, znajomi, pracodawca (por. wyrok SN z 12 grudnia 2017 r., I UK 262/17).

W okolicznościach przedmiotowej sprawy Sąd Rejonowy nie poczynił odpowiedniego dochodzenia w celu ustalenia miejsca pobytu uczestniczki postępowania. W uzasadnieniu wniosku o podział majątku wspólnego wnioskodawca podał, że uczestniczka nie płaciła zasądzonych od niej alimentów na rzecz dzieci, w związku z czym zostało zainicjowane postępowanie egzekucyjne przeciwko I. R., prowadzone nadal przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Złotowie D. S. (1), pod sygn. akt Kmp 47/05 (k. 2v). Nadto wyjaśnił, że Komornik kieruje do korespondencją dla I. R. na adres pełnomocnika dla doręczeń D. J. (k. 3v). Do wniosku dołączona została kopia pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Złotowie D. S. (1) z dnia 19 października 2016 r. dotyczącego sprawy egzekucyjnej Kmp 47/05 z wniosku wierzycieli – synów wnioskodawcy i uczestniczki – T. R. i K. R. przeciwko dłużnikowi I. R.. W piśmie wskazano, że dłużnika reprezentuje w tym postępowaniu egzekucyjnym D. J., (...)-(…) O., ul. (...) (k. 8). Przewodniczący zarządzeniem z dnia 13 kwietnia 2017 r. polecił ustalić adres uczestniczki w systemie PESEL-SAD, zwrócił się o tę informację do Gminy O., zwrócił się o akta komornicze Kmp 47/05 oraz do D. J. o podanie, czy zna aktualne miejsce zamieszkania I. R. i czy ewentualnie wyraża zgodę na ustanowienie jej kuratorem procesowym dla nieznannej z miejsca pobytu I. R. (k. 67). Z systemu PESEL-SAD i informacji Urzędu Miasta i Gminy w O. nie wynikał aktualny adres zamieszkania uczestniczki (k. 68-69 i 74). Korespondencja wysłana do D. J. została zwrócona po dwukrotnym awizowaniu (k. 72). Akta komornicze Kmp 47/05 zostały przesłane do Sądu Rejonowego w Złotowie w dniu 28 kwietnia 2017 r. (k. 73). Jednocześnie w piśmie przewodnim Komornika Sądowego D. S. (1) z dnia 27 kwietnia 2017 r. wskazano, że dłużnika I. R. reprezentuje Kancelaria Adwokacka (...), (...)-(…) S., ul. (...) (k. 73). Adwokat A. K. z tej kancelarii wniósł apelację w niniejszej sprawie, przedkładając pełnomocnictwo procesowe udzielone przez uczestniczkę i wskazując jej adres zamieszkania. Nie ulega wątpliwości, że Przewodniczący przed ustanowieniem kuratora dla uczestniczki postępowania powinien zwrócić się do Kancelarii Adwokackiej wskazanej w piśmie Komornika Sądowego D. S. (1) w celu próby ustalenia adresu zamieszkania uczestniczki i poinformowania o postępowaniu o podział majątku wspólnego zainicjowanym przez wnioskodawcę. Z dokumentów dołączonych do apelacji wynika, że adwokat A. K. w lutym 2017 r. i marcu 2017 r. występował w imieniu I. R. z zapytaniami do różnych instytucji i urzędów, a zatem już wtedy reprezentował uczestniczkę. Przewodniczący powinien zwrócić się również z zapytaniem o adres uczestniczki do synów wnioskodawcy i uczestniczki T. R. i K. R.. Ich adresy zamieszkania były wskazane w piśmie Komornika Sądowego. Na rozprawie apelacyjnej wnioskodawca wyjaśnił, że jego synowie T. i K. R. pozostają w stałym kontakcie z matką. Z pisemnego oświadczenia D. S. (2) z dnia 26 kwietnia 2019 r. wynika, że jest ona siostrą I. R. i od około 20 lat zamieszkuje w miejscowości O. w odległości ok. 100 m od miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a nadto od 12 lat pracuje z nim w tym samym zakładzie pracy (k. 212). W piśmie tym D. S. (2) wyjaśniła, że wnioskodawca i jego synowie znali adres zamieszkania uczestniczki we W.. Na rozprawie apelacyjnej wnioskodawca potwierdził, że D. S. (2), siostra uczestniczki, mieszka w tej samej miejscowości, w której mieszka wnioskodawca z synami i ma ona kontakt z uczestniczką.

W kontekście powyższych ustaleń, ustanowienie kuratora dla uczestniczki postępowania zarządzeniem z dnia 22 czerwca 2017 r. było nieprawidłowe i niezasadne. Nastąpiło z naruszeniem przepisów art. 143 i 144 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 510 § 2 k.p.c. W ocenie Sądu Okręgowego nieprawidłowe było również ustanowienie kuratorem uczestniczki pracownika Sądu. W sprawie o podział majątku wspólnego, w której z reguły występują skomplikowane zagadnienia prawa materialnego i procesowego, a zatem dla zagwarantowania należytej obrony praw strony nieznannej z miejsca pobytu, kuratorem powinien zostać adwokat lub radca prawny. Sposób działania kuratora w niniejszej

sprawie nie był wystarczający dla obrony praw uczestniczki. Kurator ten nie podjął żadnych działań zmierzających do ustalenia miejsca pobytu uczestniczki, a jego rola w postępowaniu sprowadzała się do żądania zasądzenia spłaty na rzecz uczestniczki w wysokości 1/2 ustalonego majątku, a następnie, po wydaniu postanowienia wstępnego, stanowisko to zostało zmodyfikowane do żądania spłaty w wysokości 5% majątku wspólnego.

Sąd Okręgowy oddalił zgłoszone w apelacji wnioski dowodowe o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania uczestniczki i świadków oraz w odpowiedzi na apelację bowiem okoliczności, na które zostały zgłoszone wynikały z dokumentów zawartych w aktach sprawy i dołączonych do apelacji, a nadto ze stanowiska wnioskodawcy przedstawionego na rozprawie apelacyjnej.

W związku z powyższym, Sąd Okręgowy stwierdził, że w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w Złotowie po uprawomocnieniu się postanowienia wstępnego tj. od dnia 20 czerwca 2018 r. wystąpiła nieważność postępowania wynikająca z rozpoznania sprawy z udziałem kuratora, który został nieprawidłowo i bezzasadnie ustanowiony, co skutkowało pozbawieniem uczestniczki możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). W myśl art. 386 § 2 k.p.c. w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Przepisy te z mocy art. 13 § 2 k.p.c. mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym. Jednocześnie należy podkreślić, że sąd drugiej instancji nie może uchylić z powodu nieważności tej części orzeczenia lub orzeczeń, które z uwagi na upływ terminu do zaskarżenia stały się prawomocne (por. T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, tom III, wyd. 5, 2016, komentarz do art. 386, Legalis).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie z dnia 23 października 2018 r., zniósł postępowanie przed Sądem Rejonowym w Złotowie od dnia 20 czerwca 2018 r. i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Złotowie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. (pkt II. postanowienia).

Danuta Silska Rafał Kubiak Katarzyna Sokólska